

ಹೇಳಿದ, 'ನಾನು ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ... ನೀನು...ನೀನು...' ಹರಿಲಾಲನಿಗೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ವಾಂತಿ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಅವನು ಮತ್ತೆ ಉಗಿದ, 'ವೇಶ್ಯೆಯ ಕೆಲಸದ ಬಗ್ಗೆ...ವಿಧವೆಯ ಕುಕರ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ...'

ಚಪಾಕ್...

ಹರಿಲಾಲ ಅಥವಾ ಮನು ಇಬ್ಬರು ಏನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ ವಿದ್ಯುತ್ ವೇಗದಿಂದ ಬಲಿ ಬಹನ್ ಹರಿಲಾಲನ ಕಪಾಳಕ್ಕೆ ರಾಜಿ ಹೊಡೆದಳು. ಹರಿಲಾಲ ನಿಂತಲ್ಲೇ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟು, ಮನು ಕಿರುಚುತ್ತಾ ರೋದಿಸಿದಳು. ಸಿಟ್ಟಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ಧರಧರ ಕಂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಲಿ ಬಹನ್ ಮತ್ತೆ ಹರಿಲಾಲನ ಕಪಾಳಕ್ಕೆ ಎರಡುಮೂರು ಬಾರಿ ಹೊಡೆದಳು. ನಂತರ ಹರಿಲಾಲನ ಹೆಗಲುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಹೊರಗೆ ತಳ್ಳಿದಳು.

'ಇಲ್ಲಿಂದ ತೊಲಗು, ಹರಿಲಾಲ್...ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇನ್ನೆಂದೂ ಹೆಂಡ ಕುಡಿದು ಬರಬೇಡ' ನಂತರ ಅವಳು ಬಾಗಿಲನ್ನು ರಪ್ಪನೆ ಹಾಕಿದಳು.

ಬಾಗಿಲನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಬಲಿ ಬಹನ್ ರೋಷದಿಂದ ಮುಖ ತಿರುವಿದಳು. ಮನು ಈಗಲೂ ಭಯದಿಂದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ರೋದಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಬಲಿ ಬಹನ್ ಅವಳನ್ನು ಬರಸೆಳೆದು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಅವಳ ತಲೆಯನ್ನು ನೇವರಿಸಿದಳು...ಕಡೆಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ರೋದಿಸಿದರು.

ಬಲಿ ಬಹನ್ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಹಜಾವಸ್ಥೆಗೆ ಬಂದಳು, ಆದರೆ ಮನುವಿನ ರೋದನ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಂದೆಯ ದುರವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಮ್ಮ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಕಪಾಳಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದು ಅವರನ್ನು ಅವಮಾನಿಸಿದ್ದು ಇದ್ದಾವುದೂ ಸಹ ಅವಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಡುರಾತ್ರಿ ಬಲಿ ನಿದ್ರೆಗೆ ಜಾರಿದಾಗ ಇಂದು ನಡೆದ ಘಟನೆಯನ್ನು ಮನು ಬಾಪೂ ಅವರಿಗೆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಳು. ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ತಂದೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯಗ್ರಗೊಂಡಿತ್ತು. ತಂದೆಯ ನಡತೆ ಮತ್ತು ಅವರ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ತುಂಬಾ ಆಘಾತವಾಗಿತ್ತು.

ಈ ಕರುಣಾಭರಿತ ಘಟನೆ ಬಾ ಅವರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳು ತುಂಬಿ ಬಂದವು. ಅವರು ಮನಸ್ಸಿನ ಆಘಾತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರು. ಅವರು ಮಾತನಾಡದೆ ಬಾಪೂ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದರು.

'ಹರಿಲಾಲನನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ದಾರಿಗೆ ತರುವ ನಮ್ಮ ಆಸೆಯನ್ನು ಬಿಡಬಾರದು' ಬಾಪೂ ಅವರ ದ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ನೋವಿತ್ತು.

'ಮನು ತನ್ನ ಕಣ್ಣಾರೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿದ್ದು ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಹರಿಲಾಲನ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದು ಬರೆದಿದ್ದರೆ, ಅವನು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಹೊರ ಬರುತ್ತಾನೆ.'

'ಆದರೆ...' ಬಾ ಅವರ ಗಂಟಲಿನಿಂದ ದ್ವನಿಯೇ ಹೊರಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, 'ಪಾಪ ಹರಿಲಾಲ, ನಡುರಾತ್ರಿಗೆ ಅಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ಹೋಗಿರಬಹುದು? ಬಲಿ ಅವನ ಕಪಾಳಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದು ಹೊರ ಹಾಕಿದ್ದು...'

'ಕಪಾಳಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದದ್ದು ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು.'

ಬಾಪೂ ಅವರು ಸಹಜತೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದರು, 'ಅದರಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಶುದ್ಧ ಪ್ರೀತಿಯಿತ್ತು. ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾವು ಪವಿತ್ರರಾದರೆ, ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ಹರಿಲಾಲನ ಮೇಲೆ ಬೀರುವುದು.

ಹರಿಲಾಲನಿಗೆ ಮನುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿದೆ, ಹೀಗಾಗಿ ಮನುವೇ ಹರಿಲಾಲನಿಗೆ ಮದ್ಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವಂತೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವನ ಪಾಲಿಗೆ ಮನು ಇಲ್ಲ ಎಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗುವುದು.'

ಬಾ ಅವರು ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಹೃದಯ ರೋದಿಸಿತು. ಅವರು ನಿಂತು ಒಂದು ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಕುರ್ಚಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತರು; ನಂತರ ದೇವರನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಬಾಪೂ ಅವರು ಶಾಂತಚಿತ್ತದಿಂದ ಚರಕ ನೇಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮೂವತ್ತೊಂದು

ರಾಜಕೋಟದ ಸ್ವೇಷನ್‌ಗೆ ಬಂದ ಹರಿಲಾಲ ಪ್ಲಾಟ್‌ಫಾರ್ಮ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ನಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಕೈ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡ. ನೀರು ಕುಡಿದ. ಬಲಿ ಬಹನ್ ಅವನ ಕಪಾಳಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದಿದ್ದಳು, ಈಗ ಅವನ ಅಮಲು ಇಳಿದಿತ್ತು. ಕಾಲುಗಳು ಇನ್ನೂ ತಡಬಡಿಸುತ್ತಿದ್ದವು, ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಯಾಡುತ್ತಿದ್ದ ರೋಷ ಶಮನಗೊಂಡಿತ್ತು. ಅವನು ಪ್ಲಾಟ್‌ಫಾರ್ಮ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಬೆಂಚಿನ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ. ಈಗೇನು ಮಾಡುವುದು, ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ಎಂಬುದು ನಿರ್ಧಾರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಗಲಿನ ಬೆಳಕು ಮೂಡುವುದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು, ತನ್ನನ್ನು ಯಾರಾದರು ಗುರುತಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗುವುದೇ ಲೇಸೆಂದು ಹರಿಲಾಲ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದ. ಮುಂಜಾನೆ ಮುಂಬೈ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವ ಮೇಲ್ ಗಾಡಿ ಪ್ಲಾಟ್‌ಫಾರ್ಮ್‌ಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವನು ಹಿಂದುಮುಂದು ಯೋಚಿಸದೆ ಮುಂಬೈಗೆ ಟಿಕೆಟ್ ಖರೀದಿಸಿದ. ರೈಲು ಖರ್ಚಿಗೆ ಶಾಮಲದಾಸರು ಕೊಟ್ಟ ಹಣದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಹಣ ಈಗಲೂ ಅವನ ಜೇಬಿನಲ್ಲಿತ್ತು. ರೈಲು ವಿರಮಗಾಮ್‌ಗೆ ಬರುವಾಗ ಹರಿಲಾಲನ ಅಮಲು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇಳಿದಿತ್ತು. ಕೆಲವೇ ಗಂಟೆಗಳ ಹಿಂದೆ ಘಟಿಸಿದ್ದ ಘಟನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸಿದಾಗ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತುಂಬಾ ದುಃಖವಾಯಿತು.

ಮುಂಬೈ ಸೆಂಟ್ರಲ್‌ಗೆ ಬಂದೊಡನೆಯೇ ಅವನದುರು ಬೃಹದಾಕಾರದ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದು ಬಂದು ನಿಂತಿತು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದು? ಪ್ಲಾಟ್ ಫಾರ್ಮ್‌ನಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೇಳೆ ತನ್ನನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಗುರುತಿಸಿದರೆ, ಅವರಿಗೆ ಏನೆಂದು ಉತ್ತರಿಸುವುದು? ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಪ್ಲಾಟ್ ಫಾರ್ಮ್‌ನ ಒಂದು ತುದಿಗೆ ಮುಖ ಮಾಡಿ ಕೂತು ಯೋಚಿಸಿದ. ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಅವನಿಗೆ ವಜೀರ್ ಮುಹಮ್ಮದರ ನೆನಪಾಯಿತು. ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಪ್ರವಾಸದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಖಿಲಾಫತ್ ಹೋರಾಟದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ವಜೀರ್ ಮುಹಮ್ಮದರ ಪರಿಚಯವಾಗಿತ್ತು. ವಜೀರ್ ಮುಹಮ್ಮದರು ಫಿಯಟ್ ರೋಡಿನಲ್ಲಿ ಹೊಟೆಲ್ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು

ಎಂಬ ವಿಷಯ ಹರಿಲಾಲನಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಧೋಬಿ ತಲಾಬ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದ ಕಶ್ಮೀರಿ ಹೊಟೆಲ್‌ನ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಇದುವರೆಗೆ ಚುಕ್ಕಾ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ, ಹೀಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ಉಚಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನೇ ಯೋಚಿಸಿ ಅವನು ವಜೀರ್ ಮುಹಮ್ಮದರ ಹೊಟೆಲ್ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದ.

ಹರಿಲಾಲನನ್ನು ನೋಡಿ ವಜೀರ್ ಮುಹಮ್ಮದ್ ಸಂತಸವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ, ಖಿಲಾಫತ್ ದಿನಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹರಿಲಾಲನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿದ, ಹರಿಲಾಲನಂಥವರು ಈಗಲೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿದರೆ ದೇಶಕ್ಕೆ ತುಂಬಾ ಲಾಭವಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದ. ನಂತರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದ, 'ಹರಿಲಾಲ್, ನಿನ್ನ ಈ ದುರ್ದಶೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹೊಟೆಲ್ ನಿನ್ನದೆಂದು ತಿಳಿದು ಇಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದಿಂದಿರು. ನಾನು ದೇಶದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಅದರ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ನೀನಿಲ್ಲೇ ಇರು, ನನಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡು.'

ನಿಜಾಮಿಯಾ ಹೊಟೆಲ್‌ಗೆ ಬಂದದ್ದು ಹರಿಲಾಲನಿಗೆ ಒಂದು ವರವೇ ಆಗಿತ್ತು.

ಹೊಟೆಲ್‌ನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವರು ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಉಳಿಯುವವರು ಬಹುತೇಕ ಮುಸಲ್ಮಾನರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಹರಿಲಾಲ ಮುಸ್ಲಿಮ್ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಮುಸಲ್ಮಾನ್ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಪರಿಚಿತನಾಗಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ಆಫ್ರಿಕಾದಲ್ಲಿಯೂ ಮುಸ್ಲಿಮ್ ಮಿತ್ರರಿದ್ದರು. ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತಾದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಮುಸ್ಲಿಮರೊಂದಿಗೆ ಅವನ ಸಂಪರ್ಕವಿತ್ತು. ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಮ್ ಇಬ್ಬರು ಭಾರತೀಯರಂತೆ ಇದುವರೆಗೆ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಈಗ ಈ ಸ್ಥಿತಿ ತೀವ್ರ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅತೀತದ ವಿಷಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಜೀರ್ ಮುಹಮ್ಮದರ ನಿಜಾಮಿಯಾ ಹೊಟೆಲ್ ಸಹ ಈಗ ಅದಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ದೇಶವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಸರ್ವೋಚ್ಚ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪುತ್ರ ಈ ಹೊಟೆಲ್‌ನಲ್ಲಿ ನಿರಾಶ್ರಿತನಂತೆ ಇದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ವಿಷಯ ಅದೆಷ್ಟೋ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಘಟನೆ ತತ್ಕಾಲದ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಕೋಮವಾದಿ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ, ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಎರಡನ್ನೂ ವಿಪತ್ತಿಗೆ ಸಿಲುಕಿಸಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಚತುರರಾದ ಮುಸ್ಲಿಮ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ತಿಳಿದಿದ್ದರು, ಹೀಗಾಗಿ ಅವರು ತುಂಬು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಹರಿಲಾಲನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು.

ದಿನವಿಡೀ ಹರಿಲಾಲ ಮೌನವಹಿಸಿ ಕೂತಿರುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನು ಈಗ ಎರಡು ದಿನಗಳಿಂದ ಸರಿಯಾಗಿ ಊಟವನ್ನೂ ಸಹ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯನ ಚಿಲದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಮದ್ಯದ ಬಾಟಲಿಯೊಂದು ಉಳಿದಿತ್ತು. ಹರಿಲಾಲ ಆ ಮದ್ಯವನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಇಳಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಾ ಊಟ ಮಾಡಿದ. ನಂತರ ಕಾಲು ಚಾಚಿ ನಿದ್ರಿಸಿದ. ಎಚ್ಚರವಾದಾಗ ರಾತ್ರಿಯಾಗಿತ್ತು.